

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.017.01.2017
P/17/049

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Rzeszowie
ul. Kraszewskiego 8, 35-016 Rzeszów
T +48 17 780 23 00, F +48 17 780 23 06
lrz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli P/17/049 – Lokalne formy ochrony przyrody¹

Jednostka przeprowadzająca kontrolę Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie.

Kontroler Wilhelm Dmytrów, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/122/2017 z dnia 24 sierpnia 2017 r.

(dowód: akta kontroli str. 1 - 2)

Jednostka kontrolowana Urząd Gminy w Birczy (dalej Urząd).

Kierownik jednostki kontrolowanej Pan Grzegorz Jan Gagola – Wójt Gminy Bircza, od dnia 04.12.2014 r.

(dowód: akta kontroli str. 3-4)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena i jej uzasadnienie

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości² działania kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

W Urzędzie wyodrębniono stanowisko „do spraw leśnictwa i ochrony przyrody”, w którym przewidziano także, zadania związane z lokalnymi formami ochrony przyrody. Kontrola wykazała jednak braki i zaniechania co do stanu dokumentów strategicznych, a w szczególności, brak przyjętej strategii rozwoju, określającej m.in. cele dla programów i dokumentów programowych. Fakt ten – w zasadzie – niejako „z góry” pozwala kwestionować jakość merytoryczną, uchwalanych w Gminie Bircza, jakichkolwiek dokumentów o charakterze programowym (w tym przyjętego i niezaktualizowanego „Programu ochrony środowiska dla Gminy Bircza, na lata 2005-2015”³). W celu realnej ochrony lokalnych form ochrony przyrody, w ocenie NIK, niezbędnym jest dokonanie oceny aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, by w efekcie końcowym, w jego treści, zawierały się konkretne normy, umożliwiające sporządzenie spójnego z nim (w zakresie ochrony) miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. NIK negatywnie ocenia brak przygotowania organizacyjnego Urzędu do realizowania zadania ochrony tych form ochrony, co wyraża się brakiem działań w tym zakresie

¹ Kontrolą objęto okres od 1 stycznia 2015 r. do dnia 30 czerwca 2017 r. Badania bezpośrednie mogły również dotyczyć działań wcześniejszych lub późniejszych, których skutki miały wpływ na realizację zadań w kontrolowanym zakresie.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie

³ Pomimo, że termin jego uchwalenia, poprzedził termin przyjęcia ustawy z dnia 06.12.2006 r. o zasadach polityki rozwoju (Dz.U. z roku 2017, poz. 1376 j.t., ze zm.).

(z wyjątkiem przeprowadzenia zabiegów pielęgnacyjnych i zabezpieczających na pomniku przyrody, którego stan zagrażał mieniu i zdrowiu ludzi) i pozostawieniu tych obiektów procesowi „naturalnej sukcesji”. Nowelizacja ustawy o ochronie przyrody, dokonana przez art. 21 pkt. 4 noweli z dnia 23.01.2009 r. - przyznająca radzie gminy kompetencje co do ustanawiania i znoszenia lokalnych form ochrony przyrody - oznacza również, że w aktualnym stanie prawnym tylko ten organ może wprowadzać zmiany w rozwiązaniach z nimi związanymi. W ocenie NIK, pożądanym działaniem na rzecz zachowania stanu tych form ochrony przyrody, byłoby przeprowadzenie ich inwentaryzacji i podjęcie regulacji prawnych, celem dostosowania aktów prawnych ustanawiających te formy ochrony, do wymogów aktualnego stanu prawnego, w tym określenia – dla wszystkich form ochrony - sprawującego nadzór.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Prawne, organizacyjne i finansowe warunki dla ochrony lokalnych form ochrony przyrody.

1. W kontroli ustalono, że w dniu 03.06.2015 r., w Urzędzie zostało wyodrębnione stanowisko „do spraw leśnictwa i ochrony przyrody”⁴, w którym przewidziano m.in. zadania związane z lokalnymi formami ochrony przyrody, jak: wnioskowanie o ustanowienie przez radę gminy form ochrony przyrody, oraz prowadzenie rejestru pomników przyrody. W okresie przed 03.06.2015 r., zadania te były przypisane do stanowiska „do spraw leśnictwa i ochrony środowiska”. Osobą odpowiedzialną za kwestie dotyczące lokalnych form ochrony przyrody w Urzędzie, był pan Grzegorz Marcela – inspektor.

(dowód: akta kontroli str. 5-38)

2, 4 i 12-14. 1 W kontrolowanym okresie w planach rzeczowo-finansowych Gminy Bircza nie uwzględniano działań dotyczących lokalnych form ochrony przyrody. Wyjątek stanowiło zadanie p.n. „Wykonanie prac pielęgnacyjnych i zabezpieczających na pomniku przyrody”, realizowane 2016 r., przy wsparciu finansowym Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie (dalej WFOŚiGW), na które wydatkowano kwotę 4.868,00 zł. (w tym: 4.381 zł - dotacja WFOŚiGW, oraz 487,00 zł - środki własne Gminy).

W budżetach Gminy w dziale 900 *Gospodarka komunalna i ochrona środowiska* zaplanowano: w 2015 r. – kwotę 1.095.219,80 zł, w 2016 r. – kwotę 1.702.129,72 zł i w 2017 r. I-sze półrocze – kwotę 7.443.688,10. zł. Wydatki wyniosły – odpowiednio: 1.080.057,25 zł w 2015 r., 950.068,63 zł w 2016 r. i 417.318,43 zł na koniec II kwartału 2017 r.

Odnosząc się do przyczyny nieplanowania wydatków na zadania związane z lokalnymi formami ochrony przyrody:

- pan Grzegorz Gagola – Wójt Gminy Bircza (dalej Wójt), podał m.in., że z uwagi na brak potrzeb, nie planowano zadań związanych z lokalnymi formami ochrony przyrody. (...) W budżetach w latach 2015 – 2017 i-sze półrocze, nie zabezpieczano środków na (takie) działania, gdyż nie występowała potrzeba podjęcia działań ochronnych. Wyjątkiem była sytuacja, która wystąpiła w 2016 roku, kiedy zaistniała pilna konieczność wykonania prac pielęgnacyjnych i zabezpieczających pomnik

Opis stanu
faktycznego

⁴ W dniu wejścia w życie zarządzenia nr 31/2015 Wójta Gminy w Birczy, z dnia 03.06.2015 r., w sprawie zmiany Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Gminy w Birczy.

przyrody – dąb szypułkowy, który ze względu na lokalizację przy ul. Ojca Św. Jana Pawła II w Birczy (...) zaczął stanowić zagrożenie dla mienia i ludzi przebywających w jego otoczeniu;

- pan Grzegorz Marcela, podał m.in., że przyczyną tego faktu jest względnie dobry stan zachowania tych obiektów, nie wymagający ingerencji.

Wójt podał, że w związku z brakiem konieczności podjęcia działań ochronnych, dotyczących lokalnych form ochrony przyrody, nie było potrzeby zabezpieczenia środków finansowych na to zadanie, z wyjątkiem wyżej opisanej sytuacji, która wystąpiła w 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 39-198)

Rada Gminy Bircza (dalej Rada) uchwałą z dnia 21.07.2006 r., uchwaliła „Program ochrony środowiska dla Gminy Bircza, na lata 2005-2015”⁵, który nie zawierał zapisów odnoszących się do lokalnych form ochrony przyrody, oraz po roku 2015 nie został zaktualizowany. W kontroli ustalono, że w badanym okresie, Wójt nie sporządził raportu⁶ z wykonania Programu Ochrony Środowiska.

(dowód: akta kontroli str. 35-38, 199-304, 421)

Rada uchwałą⁷ z dnia 03.10.2011 r. przyjęła zmianę nr 1/2010 „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza” (dalej Studium), która materialnie odnosiła się do przestrzennego uwzględnienia przebiegu projektowanego gazociągu wysokiego ciśnienia, relacji Hermanowice-Strachocina, położonego w obszarze Gminy Bircza (dalej Gmina). W związku z tą zmianą Studium, sporządzona została, w styczniu 2011 r., „Ekofizjografia podstawowa dla terenu przeznaczonego pod budowę Gazociągu wysokiego ciśnienia Dn 700 relacji Hermanowice-Strachocina wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie Gminy Bircza”, dalej ekofizjografia. Na str. 4 i str. 9 ekofizjografii, podano m.in., w przedmiotowym opracowaniu przeanalizowano charakterystykę poszczególnych elementów przyrodniczych i ich wzajemne powiązania na obszarze zlokalizowanym na terenie gminy, obejmującym pas o długości około 18,6 km i szerokości 32 m, wzdłuż planowanego gazociągu (...) Pas o szerokości 32 m gwarantuje, że wszystkie prowadzone prace, tj. wykop, układanie odkładu, rur oraz transport technologiczny, będą wykonywane w jego obrębie, w związku z powyższym pas ten stanowić będzie obszar oddziaływania planowanej inwestycji.

Wyjaśniając, czy na obszarze objętym opracowaniem ekofizjograficznym, zostały ustanowione obiekty należące do lokalnych form ochrony przyrody, pan Grzegorz Marcela podał m.in., że w tym ścisłym znaczeniu zasięgu tego opracowania, nie występują użytki ekologiczne, pomniki przyrody, czy stanowiska dokumentacyjne.

W ekofizjografii zapisano m.in., że:

- „najbliżej, w odległości 90 m od wyznaczonej trasy usytuowany jest dąb szypułkowy (...) na działce ewidencyjnej nr 160/3”,
- „na trasie gazociągu i w obszarze jego oddziaływania nie są zlokalizowane stanowiska dokumentacyjne”,

⁵ Uchwała Nr XLIII/34/2006 Rady Gminy w Birczy z dnia 21.07.2006 r. w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Bircza, na lata 2005-2015”.

⁶ O którym mowa w przepisie art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27.04.2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z roku 2017, poz. 519 j.t.).

⁷ Uchwała Nr XX/75/2011 Rady Gminy w Birczy z dnia 03.10.2011 r. w sprawie uchwalenia Zmiany Nr 1/2010 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza.

⁸ Przyjętego w drodze uchwały nr IV/16/2002 Rady Gminy w Birczy, z dnia 18.07.2002 r. w sprawie uchwalenia „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza”.

- „najbliżej planowanej inwestycji zlokalizowany jest użytek ekologiczny (...) na działce 1026 w obrębie ewidencyjnym Leszczawa Dolna, oddalony o około 22 m od wyznaczonej trasy”.

W załączonym do uchwały jednolitym tekście Studium, poza częściowym wykazaniem obiektów należących do lokalnych form ochrony przyrody, nie sformułowano zasad ich ochrony. Na str. 82 cz. II Studium, w tytule „Polityka wobec zagrożenia wartości przyrodniczych”, zapisano jednym zdaniem „Podstawowymi zagrożeniami występującymi na terenie gminy, są zagrożenia związane z osadnictwem i rolnictwem, należą do nich skażenie powietrza, wód i gleb”.

Ustalono, że po dacie 03.10.2011 r., Rada nie podejmowała uchwały w sprawie aktualizacji Studium.

Stwierdzono, że w części graficznej (mapie) Studium, nie uwzględniono wszystkich obiektów należących do lokalnych form ochrony przyrody, ustanowionych na obszarze Gminy. W szczególności, zaznaczono:

- w kategorii „stanowiska dokumentacyjne” – 3 obiekty, na 4 faktycznie istniejące,
- w kategorii „pomniki przyrody” – 23 obiekty, na 33 faktycznie istniejące, oraz
- w kategorii „użytki ekologiczne” - żadnego obiektu, na 62 faktycznie istniejące .

Wyjaśniając, dlaczego w części graficznej Studium nie uwzględniono wszystkich obiektów chronionych, pan Grzegorz Marcela podał m.in., że *z uwagi na sporą perspektywę czasową pomiędzy pracami nad Studium a chwilą obecną, oraz brak wiedzy dotyczący merytorycznej strony powstawania tegoż dokumentu, trudno jest wskazać przyczyny wypunktowanych nieścisłości i rozbieżności (...)*.

Stwierdzono, że w cz. II-giej tekstowej Studium, na str. 14-15, katalog pomników przyrody na obszarze Gminy, kończy się liczbą porządkową 21. Wyjaśniając przyczynę nie zapisania w Studium wszystkich obiektów w kategorii „pomniki przyrody”, pan Grzegorz Marcela podał m.in., że *nie posiadamy obecnie wiedzy jakim katalogiem danych odnośnie pomników posługiwał się wykonawca Studium w okresie gromadzenia danych i opracowywania tegoż dokumentu tj. w okresie 1999 - 2001. Przypuszczam, iż mógł mieć w tym względzie jednak spore trudności. Prawdopodobnie w Gminie nie było (spójnych) danych z tego zakresu, gdyż z tamtego okresu nie posiadamy żadnych dokumentów (...)*.

Stwierdzono, że w cz. II-giej tekstowej Studium, na str. 15-16, podano m.in., że *„Na obszarze gminy brak jest uznanych użytków”*. Odnosząc się do kwestii nie wykazania w treści Studium obiektów w kategorii „użytki ekologiczne”, pan Grzegorz Marcela, podał m.in., że jest to zgodne z ówczesnym stanem wiedzy. Na przełomie lat 2001/2002 (tj. w czasie opracowywania Studium) nie było ustanowionych na obszarze gminy użytków ekologicznych. Ogłoszenie Wojewody Podkarpackiego w sprawie ich ustanowienia ukazało się 18.11.2002 r., czyli 5 miesięcy po przyjęciu Studium.

W związku z niezaznaczeniem w części graficznej Studium, wszystkich obiektów należących do lokalnych form ochrony przyrody, wyjaśniając: w jaki sposób Urząd może z całą pewnością wykazać, czy na obszarze objętym opracowaniem ekofizjograficznym, nie występują obiekty chronione – pan Grzegorz Marcela podał m.in., że *opracowanie ekofizjograficzne związane jest z przebiegiem nowej nitki gazociągu przebiegającej w sąsiedztwie istniejącego gazociągu (...)* Inwestycja ta zlokalizowana jest w południowej i południowo-wschodniej części gminy. Największa odległość, w prostej linii, pomiędzy trasą gazociągu a najbliższą granicą gminy to około 3 km. W przeciwną stronę zasięg terytorialny gminy sięga 15 km i więcej. Nie ma więc uzasadnienia dla odnoszenia się do całego obszaru gminy i wszystkich obiektów należących do lokalnych form ochrony przyrody, gdyż inwestycja ma lokalny i przede wszystkim liniowy charakter.(...) Urząd posiada informację

o lokalizacji obiektów należących do lokalnych form ochrony przyrody, niezależnie od tych umieszczonych w cz. graficznej Studium, który jest dokumentem niedoskonałym (...).

W kontroli ustalono, że sporządzona w grudniu 1999 r. „Strategia Rozwoju Gminy Bircza”, nie została przyjęta uchwałą Rady i w Gminie dotychczas nie wprowadzono strategii rozwoju.

W kontrolowanym okresie, nie wpłynęły do Urzędu skargi/pisma, na niszczenie lokalnych form ochrony przyrody.

(dowód: akta kontroli str. 35-37, 271-278, 305-398, 463-478)

3. Działająca z upoważnienia Wójta, pani Jadwiga Haber-Słowińska - Sekretarz Gminy (dalej Sekretarz Gminy), wyjaśniła, że w Urzędzie nie ustalano standardów działań dla zachowania lokalnych form ochrony przyrody.

(dowód: akta kontroli str. 399-401)

5 i 6. Wyjaśniając, czy w Urzędzie jest urządzona ewidencja (rejestr, wykaz) lokalnych form ochrony przyrody, oraz na podstawie jakich dokumentów źródłowych prowadzonych w Urzędzie ustalana jest liczba poszczególnych obiektów, ustanowionych na obszarze Gminy, pan Grzegorz Marcela podał m.in., że *w Urzędzie jest prowadzona ewidencja (rejestr) lokalnych form ochrony przyrody, które zostały powołane uchwałą miejscowej Rady lub co do których rada podejmowała inne uchwały, zmieniające akty wcześniejsze, aktualizowany ostatnio w roku 2010. Rejestr ten obejmuje 8 pozycji pomników przyrody, oraz 62 obiekty z grupy użytków ekologicznych, obecnie wykazywanych w sprawozdaniu SG-01. Rejestr ten nie obejmuje obiektów pomnikowych utworzonych na mocy orzeczeń i decyzji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie, oraz decyzji i rozporządzeń Wojewody Przemyskiego. Gmina nie prowadzi rejestru dla stanowisk dokumentacyjnych. Liczba poszczególnych form ochrony przyrody ustalona została na podstawie wspomnianego wyżej rejestru gminnego oraz rejestru pomników przyrody dla województwa podkarpackiego, który prowadził niegdyś RDOŚ w Rzeszowie, z którego dane zostały przetransponowane częściowo do Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (CRFOP).*

Ustalono, że w sprawozdaniach SG-01, za lata 2015-2016, Urząd wykazywał dane zgodne ze stanem faktycznym, z ogólną liczbą obiektów 99, w tym: 4 stanowiska dokumentacyjne, 62 użytki ekologiczne i 33 pomniki przyrody.

Według danych publikowanych w „Rejestrze form ochrony przyrody w województwie podkarpackim” (zwanym dalej Rejestrem), publikowanym na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie, na obszarze Gminy było ustanowionych: 4 stanowiska dokumentacyjne, 59 zespołów użytków ekologicznych (o 3 obiekty mniej niż w sprawozdaniu) i 41 pomników przyrody (o 8 obiektów więcej niż w sprawozdaniu).

Wyjaśniając, dlaczego w sprawozdaniach SG-1 liczby obiektów lokalnych form ochrony przyrody, nie pokrywają się z ilością odpowiednich obiektów w Rejestrze pan Grzegorz Marcela podał m.in., że:

- *odnośnie pomników przyrody: wynika to z przeprowadzonej w gminie weryfikacji danych podczas, wobec których przyjęto założenie, że pomniki, które w akcie powołującym mają podane bardzo nieprecyzyjne położenie niepozwalające na zidentyfikowanie pomnika z dużym prawdopodobieństwem w terenie, zostały w sprawozdaniu pominięte. Sytuację taką można przyporządkować do trzech pomników. Największą grupę niewykazywaną w sprawozdaniu stanowią drzewa, które w naturalny sposób uległy destrukcji, co zostało potwierdzone na podstawie własnych obserwacji, zaś w przypadku pomników położonych na gruntach leśnych*

Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Bircza, na podstawie „Programu Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Bircza” (POP). W przypadkach, gdy twórcy POP potwierdzali destrukcję pomnika, obiekt taki został w sprawozdaniu pominięty.

Z załączonego do wyjaśnienia „Zestawienia pomników przyrody, występujących w CRFOP i Rejestrze Gminy”, wynika, że:

- liczba pomników wykazanych w CRFOP, a niewykazanych w sprawozdaniu wynosi 9, oraz

- liczba pomników wykazanych w sprawozdaniu, a niewykazanych w CRFOP, wynosi 1;

- odnośnie użytków ekologicznych jest to różnica pozorna, wynikająca z innej interpretacji zapisów jednego z obiektów chronionych w Rejestrze, a rejestrem gminnym. Obiekty wchodzące w skład „Zespołu Użytków Ekologicznych Krajna”, występującego w Rejestrze pod Lp. 22 na działce nr 4/13 i łącznej powierzchni 0,83 ha, traktowane są jako jeden obiekt. Natomiast w akcie prawnym tj. uchwale Rady Nr LIII/91/2009 z dn. 30.XI.2009 r. oraz rejestrze gminnym, tworzą go cztery powierzchnie stanowiące odrębne tzw. wydzielania leśne tj. 162 g, 162 j, 162 n, 162 o, zasadniczo przestrzennie rozdzielone, występujące w obrębie jednej dużej działki.

(dowód: akta kontroli str. 402-420)

7. Lokalne formy ochrony przyrody, umiejscowione na terenie Gminy, ustanowione zostały następującymi aktami prawnymi⁹:

a) użytki ekologiczne:

- uchwałą nr XIV/2/2004 Rady, z dnia 11.02.2004 r. w sprawie objęcia ochroną w formie użytku ekologicznego gruntów stanowiących własność Gminy,

- uchwałą nr LIII/91/2009 Rady, z dnia 30.11.2009 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych, zmienioną i uszczegółowioną co do przedmiotu ochrony uchwałą nr XXXVI/62/2012 Rady, z dnia 17.08.2012 r. w sprawie zmiany i uszczegółowienia przedmiotów ochrony oraz ustanowienia wskazań ochrony czynnej dla użytku ekologicznego „Wola Korzeniecka”,

b) pomniki przyrody:

- uchwałą nr IV/53/95 Rady, z dnia 25.08.1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody,

- orzeczeniem Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie nr R.L.b-13/P/14/53, z 04.11.1953 r¹⁰,

- decyzją Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie nr RL.VI-11/1P/155/62, z 28.03.1962 r¹¹,

- decyzją Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie nr RL.VI-11/1P/192/66, z 14.03.1966 r.¹²,

- decyzją Wojewody Przemyskiego nr RLSop 7141-22/79,

- decyzją Wojewody Przemyskiego nr RLSop 7141-4/79, z 21.08.1979 r¹³,

- rozporządzeniem nr 104 Wojewody Przemyskiego, z 26.08.1996 r¹⁴,

c) stanowiska dokumentacyjne, rozporządzeniem Wojewody Podkarpackiego nr 46/07, z dnia 11.10.2007 r., w sprawie stanowisk dokumentacyjnych¹⁵.

⁹ Zgodnie z art. 153 ustawy o ochronie przyrody formy ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-4 i 6-10 (w tym m. in. pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne i użytki ekologiczne), utworzone lub wprowadzone przed dniem wejścia w życie ustawy, stają się formami ochrony przyrody w rozumieniu niniejszej ustawy.

¹⁰ Dziennik Urzędowy WRN Nr 12, poz. 69.

¹¹ Dziennik Urzędowy WRN Nr 7, poz. 30.

¹² Dziennik Urzędowy WRN Nr 7, poz. 65.

¹³ Dziennik Urzędowy WRN Nr 1, poz. 4.

¹⁴ Dziennik Urzędowy Wojew. Przemyskiego Nr 13, poz. 196.

W obwieszczeniach, z dnia 10.07.2009 r. w sprawie ogłoszenia wykazu aktów prawa miejscowego¹⁶ oraz z dnia 27.07.2010 r. w sprawie uzupełnienia ogłoszonego wykazu aktów prawa miejscowego¹⁷, Wojewoda Podkarpacki ustalił wykaz obowiązujących na terenie województwa podkarpackiego aktów prawa miejscowego, wydanych na podstawie przepisów zmienianych ustawą z dnia 23.01.2009 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie¹⁸. W wykazie tym, spośród powyższych aktów prawnych, zawierały się wszystkie wydane przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie i Wojewodę Przemyskiego, z wyjątkiem jego decyzji nr RLSop 7141-22/79.

(dowód: akta kontroli str. 422-431)

8 i 9. Ustalono, że spośród trzech kategorii lokalnych form ochrony przyrody, jakie występują na obszarze Gminy, tylko w przypadku 4 stanowisk dokumentacyjnych, w akcie prawnym ustanawiającym, Wojewoda Podkarpacki powierzył sprawowanie nadzoru Wojewódzkiemu Konserwatorowi Przyrody¹⁹. Urząd nie zawierał z nim dodatkowego porozumienia lub umowy na wykonywanie tego nadzoru i wykonywanie ochrony. Pan Grzegorz Marcela, wyjaśnił, że *stan zachowania tych 4 obiektów, nie wymagał organizowania dodatkowych procedur ochrony.*

W pozostałych dwóch kategoriach, tj. pomnikach przyrody (33 obiekty) i użytkach ekologicznych (62 obiekty), w aktach prawnych je ustanawiających, nadzorujący nie zostali określani.

W kontroli stwierdzono, że 59 użytków ekologicznych (spośród ogółem 62) ustanowionych na terenie Gminy, nie ma określonych szczególnych celów ochrony. Wyjaśniając dla jakich szczególnych (skonkretyzowanych) celów ochrony zostały ustanowione te użytki ekologiczne, działający z upoważnienia Wójta, pan Grzegorz Marcela podał m.in., że *dla celów doraźnych, głównie informacyjnych, Urząd posiada zapisami zawartymi w Programie Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Bircza, w szczególności tabelą Nr 7 (Wykaz użytków ekologicznych – obręb Bircza), oraz częścią tab. Nr 9 (Wykaz użytków ekologicznych - obręb Wojtkowa). W materiale tym do poszczególnych pozycji użytków ekologicznych przyporządkowane są walory przyrodnicze, które można utożsamiać z celami ochrony oraz wskazówki dotyczące sposobu ochrony obiektu.*

(dowód: akta kontroli str. 422- 442, 446-447)

Po dacie 01.08.2009 r.²⁰, Urząd nie przeprowadzał inwentaryzacji wszystkich lokalnych form ochrony przyrody umiejscowionych na obszarze Gminy. W informacji, udzielonej w sprawie przyczyny niezainwentaryzowania tych obiektów i niepodjęcia regulacji prawnych, celem dostosowania „dawnych” aktów prawnych²¹ ustanawiających te formy ochrony do wymogów aktualnego stanu prawnego, działający z upoważnienia Wójta, pan Grzegorz Marcela, podał m.in., że *po wzmiankowanej dacie Urząd przeprowadził inwentaryzację w połowie 2010 r.,*

¹⁵ Dziennik Urzędowy Wojew. Podkarpackiego Nr 86, poz. 7994.

¹⁶ Dz. Urz. Woj. Podka. z 2009 r. Nr 51, poz. 1329.

¹⁷ Dz. Urz. Woj. Podka. z 2010 r. Nr 67, poz. 1325.

¹⁸ Dz. U. z 2009 r. Nr 92, poz. 753.

¹⁹ Na podstawie art. 124 ust. 2, w związku z art. 163 ust. 1 ustawy z dnia 03.10.2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U.2017.1405 j.t.).

²⁰ Data wejścia w życie przepisu art. 21 pkt. 4 ustawy z dnia 23.01.2009 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie (Dz. U. z roku 2009 Nr 92, poz. 753 ze zm.), przyznającej kompetencje w tym zakresie radzie gminy.

²¹ W szczególności, akty prawne wydane przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie i przez Wojewodę Przemyskiego.

dotyczącą pomników przyrody zlokalizowanych, głównie poza gruntami Skarbu Państwa wchodzącymi w skład Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe. Sporządzona została dokumentacja fotograficzna i szkice położenia, nie sporządzono protokołu. Nie podejmowano regulacji prawnych, gdyż dla kompleksowego uporządkowania zagadnień związanych z obiektami z grupy pomników i użytków, należałoby je poprzedzić żmudnymi i czasochłonnymi pracami terenowymi, częstokroć z uzgodnieniami z właścicielami gruntów oraz innymi trudnymi teraz do przewidzenia czynnościami. W efekcie mogło by to przynieść odwrotny do zamierzonego skutek, z całą pewnością negatywny dla samego stricte przyrodniczego aspektu sprawy. Istniejące zapisy prawa wydają się być niejasne i wymagające dopracowania.

(dowód: akta kontroli str. 443-445)

10 i 11. Położenie lokalnych form ochrony przyrody względem obszarów objętych również inną formą ochrony, było następujące:

a) z 66 użytków ekologicznych, położonych było na obszarze: Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego – 43, chronionego krajobrazu - 19 i Natury 2000 – 45.

W tych liczbach zawierają się m.in. przypadki:

- 38 obiektów mających jednocześnie położenie na obszarach Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego i Natury 2000,
- 2 obiektów mających jednocześnie położenie na obszarach chronionego krajobrazu i Natury 2000,
- 7 obiektów mających położenie tylko na obszarze chronionego krajobrazu,

b) z 33 pomników przyrody, położonych było na obszarze: Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego - 15, chronionego krajobrazu - 18 i Natury 2000 – 19.

W tych liczbach zawierają się m.in. przypadki:

- 15 obiektów mających jednocześnie położenie na obszarach Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego i Natury 2000,
- 4 obiektów mających jednocześnie położenie na obszarach chronionego krajobrazu i Natury 2000,
- 14 obiektów mających położenie tylko na obszarze chronionego krajobrazu,

c) z 4 stanowisk dokumentacyjnych, położonych było na obszarze: Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego - 2, chronionego krajobrazu - 2 i Natury 2000 – 2.

W tych liczbach zawierają się m.in. przypadki:

- 2 obiektów mających jednocześnie położenie na obszarach chronionego krajobrazu i Natury 2000,
- 2 obiektów mających położenie tylko na obszarze chronionego krajobrazu.

Na gruntach prywatnych położonych było 7 obiektów chronionych, w tym: 1 użytek ekologiczny, 5 pomników przyrody i 1 stanowisko dokumentacyjne. Ponadto, 2 pomniki przyrody umiejscowione były na własności parafii rzymskokatolickiej.

Z właścicielami gruntów prywatnych, na których położone były obiekty chronione, Urząd nie zawierał porozumień, ani umów w sprawie ich ochrony.

(dowód: akta kontroli str. 271-278, 448-462, 626)

15. Według „Rejestru miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Bircza”, na dzień 30.06.2017 r., w Gminie obowiązywało 5 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (dalej mpzp), obejmujących łącznie powierzchnię 72,58 ha, co stanowiło 0,29% ogólnej powierzchni Gminy²². W wyniku

²² Według cz. II tekstowej Studium, str. 5, powierzchnia Gminy wynosiła 25.449 ha.

analizy 5 mpzp stwierdzono, że tylko na powierzchni jednego z nich (uchwalonego uchwałą Nr XVII/18/2004 Rady z dnia 09.06.2004 r. w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego „BIRCZA – A1/2002”, dalej plan A1/2002) umiejscowione były - na działce nr 555/5, obrębu ewidencyjnego Bircza - obiekty należące do kategorii lokalnych form ochrony przyrody. Były to: forma jednoobiettowa, w postaci drzewa, gatunku dąb szypułkowy, oraz forma wieloobiettowa, obejmująca 2 drzewa, gatunku dąb szypułkowy, ustanowione uchwałą nr IV/53/95 Rady, z dnia 25.08.1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody, w której m.in. w stosunku do tych obiektów chronionych, wprowadzone zostały następujące zakazy:

- niszczenia przez ścinanie, nacinanie, łupanie, podkopywanie lub inne uszkodzenia,
  - zrywania pączków, kwiatów, owoców i liści oraz obcinanie gałęzi,
  - wchodzenia na drzewo, umieszczania tablic, znaków, ogłoszeń i napisów oraz przedmiotów, z wyjątkiem związanych z wprowadzaniem ochroną,
  - zanieczyszczania terenu oraz wzniesienia ognia,
  - dokonywania wszelkich zmian oraz innego szkodliwego dla tych drzew działania.
- Uchwała nie zawierała ustaleń dotyczących czynnej ochrony.

W kontroli ustalono, że w planie A1/2002:

- nie określono lokalizacji, granic i sposobów zagospodarowania obiektów podlegających ochronie, w granicach obowiązywania planu,
- nie ustalono zasad ochrony przyrody, w tym nad lokalnymi formami ochrony przyrody, oraz
- nie uwzględniono ograniczeń wynikających z ustanowionych lokalnych form ochrony przyrody.

(dowód: akta kontroli: 464-469, 479-522)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W Urzędzie nie zaktualizowano „Programu ochrony środowiska dla Gminy Bircza, na lata 2005-2015”.

Przepis art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z roku 2017, poz. 519 j.t.), dalej POŚ, określał m.in., że organ wykonawczy gminy, w celu realizacji polityki ochrony środowiska, sporządza gminne programy ochrony środowiska.

W kontroli ustalono, że uchwalony uchwałą Nr XLIII/34/2006 Rady Gminy Bircza, z dnia 21.07.2006 r. w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Bircza, na lata 2005-2015”, program ochrony środowiska, który utracił ważność w roku 2015, nie został zaktualizowany. Wyjaśniając przyczyny niezaktualizowania programu ochrony środowiska po roku 2015, Sekretarz Gminy, podała m.in., że program ochrony środowiska jest obecnie aktualizowany, a planowany termin jego przyjęcia to 2018 r.

Wypowiadając się w tej samej sprawie, działający z upoważnienia Wójta, pan Grzegorz Marcela, podał m.in., że ze względu na to, iż zakres ogólnych założeń programu ochrony środowiska, obowiązujący do 2015 r., jest nadal aktualny i wymaga jedynie niewielkich zmian, nie dokonano jego aktualizacji.

(dowód: akta kontroli: 35-38, 199-278)

2. Przepis art. 18 ust. 2 POŚ, stanowił m.in., że z wykonania programów, organ wykonawczy gminy sporządza co dwa lata raporty, które przedstawia radzie gminy.

Sekretarz Gminy, podała m.in.:

- w dniu 04.09.2017 r.: „Brak jest raportów z wykonania Programu”, oraz
- w dniu 12.09.2017 r., wyjaśniając przyczynę niesporządzania raportów z wykonania Programu Ochrony Środowiska, podała m.in. „W kontrolowanym okresie nie przygotowywano raportów z realizacji programu ochrony środowiska (...), jednakże (...) na podstawie formularzy otrzymywanych ze Starostwa Powiatowego w Przemyślu, Wójt Gminy Bircza sporządzał informacje z realizacji programu. Dokumenty te jednak nie były zatwierdzane przez Radę Gminy w Birczy (...)”.

W wyjaśnieniu złożonym w tej samej sprawie, działający z upoważnienia Wójta, pan Grzegorz Marcela, podał, że w kontrolowanym okresie nie był sporządzany raport z wykonania Programu Ochrony Środowiska, co wynika z przeoczenia, mającego związek z istniejącym w tym okresie zastępstwem pracownika na stanowisku prowadzącym zagadnienia związane z ochroną środowiska.

(dowód: akta kontroli: 35-38, 271-304)

3. W Urzędzie nie zaktualizowano „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza”.

Przepis art. 32 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z roku 2017, poz. 1073 j.t.), określał m.in., że w celu aktualności studium, wójt dokonuje analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, ocenia postępy w opracowywaniu planów miejscowych i opracowuje wieloletnie programy ich sporządzania w nawiązaniu do ustaleń studium. Wójt przekazuje radzie gminy wyniki analiz, co najmniej raz w czasie kadencji rady. Rada gminy podejmuje uchwałę w sprawie aktualności studium i planów miejscowych, a w przypadku uznania ich za nieaktualne, podejmuje działania w celu ich zmiany.

W kontroli ustalono, że po przyjętej zmianie Studium, w dniu 03.10.2017 r., Rada Gminy Bircza nie podejmowała uchwały w sprawie jego aktualizacji.

Wyjaśniając przyczyny nieaktualizowania Studium od roku 2011, działający z upoważnienia Wójta, pan Grzegorz Marcela, podał m.in., że „nie są znane przyczyny braku kolejnych aktualizacji”.

(dowód: akta kontroli: 271-278, 308-396, 398)

4. W Gminie Bircza, dotychczas nie wprowadzono strategii rozwoju.

Przepisy art. 3 pkt. 3 i art. 4 ustawy z dnia 06.12.2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z roku 2017, poz. 1376 j.t., ze zm.), określały m.in., że politykę rozwoju prowadzi samorząd gminny, oraz, że politykę rozwoju prowadzi się na podstawie strategii rozwoju.

W kontroli ustalono, że sporządzona w grudniu 1999 r. „Strategia Rozwoju Gminy Bircza”, nie została przyjęta uchwałą Rady Gminy. W Gminie Bircza dotychczas nie wprowadzono strategii rozwoju.

W wyjaśnieniu, będącym odpowiedzią na pytanie: którym aktem prawa miejscowego została przyjęta „Strategia Rozwoju Gminy Bircza”, sporządzona w grudniu 1999 r., Sekretarz Gminy, podała m.in., że „Strategia Rozwoju Gminy Bircza” sporządzona w grudniu 1999 r., nie została przyjęta uchwałą Rady Gminy. Obecnie trwają prace nad opracowaniem dokumentu kształtującego politykę rozwoju gminy. Ich zakończenie jest planowane w 2018 r.

(dowód: akta kontroli: 35-37, 271-278)

5. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego nie uwzględniono ochrony pomników przyrody.

Przepis art. 15 ust. 2 pkt. 7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, regulował m.in., że „w planie miejscowym określa się obowiązkowo granice i sposoby zagospodarowania terenów i obiektów podlegających ochronie,

na podstawie odrębnych przepisów”. Przepisy ustawy z dnia 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z roku 2016, poz. 2134 ze zm.), określały m.in.:

- w art. 3 pkt.1, że cele ochrony przyrody są realizowane przez uwzględnienie wymagań ochrony przyrody m.in. w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,

- w art. 6 ust. 1 pkt. 6, że formami ochrony przyrody są pomniki przyrody.

Przepis § 4 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26.08.2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz.U. z roku 2003 Nr 164, poz. 1587), określał, że ustalenia dotyczące zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego powinny zawierać nakazy, zakazy, dopuszczenia i ograniczenia w zagospodarowaniu terenów wynikające z:

- a) potrzeb ochrony środowiska, o których mowa w szczególności w art. 72 i 73 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. z roku 2017, poz. 519 j.t., ze zm.),
- b) obowiązujących ustaleń planów ochrony ustanowionych dla parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych, a także dla innych form ochrony przyrody występujących na terenach objętych projektem planu miejscowego.

W kontroli ustalono, że Rada Gminy Bircza (dalej Rada), uchwałą nr IV/53/95, z dnia 25.08.1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody, ustanowiła m.in. 2 pomniki przyrody, umiejscowione na działce nr 555/5 obrębu ewidencyjnego Bircza, w stosunku do których wprowadziła zakazy:

- niszczenia przez ścinanie, nacinanie, łupanie, podkopywanie lub inne uszkodzenia,
- zrywania pączków, kwiatów, owoców i liści oraz obcinanie gałęzi,
- wchodzenia na drzewo, umieszczania tablic, znaków, ogłoszeń i napisów oraz przedmiotów z wyjątkiem związanych z wprowadzaniem ochroną,
- zanieczyszczania terenu oraz wzniesienia ognia,
- dokonywania wszelkich zmian oraz innego szkodliwego dla tych drzew działania.

Uchwała nie zawierała ustaleń dotyczących czynnej ochrony.

W kontroli stwierdzono, że w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (uchwalonym uchwałą Nr XVII/18/2004 Rady Gminy Bircza z dnia 09.06.2004 r. w sprawie uchwalenia *Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego „BIRCZA – A1/2002”*),

- nie określono lokalizacji, granic i sposobów zagospodarowania obiektów podlegających ochronie, w granicach obowiązywania planu,
- nie ustalono zasad ochrony przyrody, w tym nad lokalnymi formami ochrony przyrody, oraz
- nie uwzględniono ograniczeń wynikających z ustanowionych lokalnych form ochrony przyrody.

Wyjaśniając przyczynę, dla której w mpzp nie określono lokalizacji, granic i sposobów zagospodarowania obiektów podlegających ochronie, oraz nie ustalono zasad ich ochrony i nie uwzględniono ograniczeń wynikających z ich ustanowienia, pan Grzegorz Marcela podał m.in., że nie są znane przyczyny dla, których wykonawca rzeczowego mpzp nie ujął lokalizacji, granic i sposobów zagospodarowania obiektów podlegających ochronie (...). Mogło to być spowodowane zarówno brakiem wiedzy odnośnie istnienia takowych obiektów np. w wyniku braku ich oznakowania w terenie, ale także być działaniem świadomym i celowo pominięte. Przeważająca część opracowania, tj. obejmująca obszar dawnego parku podworskiego znajduje się w ochronie konserwatorskiej i wszelkie czynności tam dokonywane wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Są to więc drzewa chronione na podstawie przepisów o ochronie

zabytków. Następuje tu więc nakładanie się „dwóch systemów ochrony”, sprowadzające się do jednego celu.

(dowód: akta kontroli: 464-469, 479-522)

Uwagi dotyczące
badanej
działalności

W ocenie NIK, do braku zaopatrzenia lokalnych form ochrony przyrody w wymagane tablice, informujące o formie ochrony przyrody oraz o ewentualnych zakazach obowiązujących na obszarach lub w stosunku do tych form, przyczynił się fakt, że wobec 95 obiektów, w aktach prawnych je ustanawiających, nie określono sprawującego nadzór. W aktualnym stanie prawnym pozostaje to kompetencją rady gminy.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność Urzędu w badanym zakresie.

2. Legalność i skuteczność podejmowanych działań.

16-23. W okresie objętym kontrolą, Rada nie podejmowała uchwał w sprawach:

- ustanowienia lub zniesienia lokalnych form ochrony przyrody,
- danej formy ochrony przyrody, zmieniając listę obowiązujących zakazów lub granice.

(dowód: akta kontroli str. 271-278, 399- 401, 523)

24-25. Pan Grzegorz Marcela wyjaśnił, że *w kontrolowanym okresie nie były podejmowane przez Urząd działania dla zachowania wartości, dla których utworzone zostały lokalne formy ochrony przyrody. W odniesieniu do pomników przyrody, którymi w przypadku naszej gminy są drzewa, dla zachowania ich wartości przyrodniczej zasadniczo nie są potrzebne zabiegi ochrony czynnej. W przypadku użytków ekologicznych zagadnienie jest mocno skomplikowane, zarówno pod względem formalnym wynikającym np. z pełnienia nad tymi gruntami zarządu przez Lasy Państwowe, wynikającym z zapisów art. 35 ustawy o lasach, jak i praktycznym - np. na podstawie czego określić ewentualny zabieg ochrony czynnej, dla 60 obiektów i dalej kwestia finansowania tych czynności.*

W wyniku oględzin: 4 stanowisk dokumentacyjnych, 8 użytków ekologicznych i 12 pomników przyrody, ustanowionych na obszarze Gminy Bircza, przeprowadzonych w dniach 14-15.09.2017 r., stwierdzono względnie dobry stan zachowania wszystkich oglądanych obiektów. W przypadku obiektów, w stosunku do których zostały ustanowione zakazy, nie stwierdzono ich naruszenia. Stwierdzono również, że na obrzeżach lub w pobliżu wszystkich poddanych oględzinom „użytków ekologicznych” oraz „stanowisk dokumentacyjnych”, nie było umieszczonych tablic²³ informujących o nazwie formy ochrony przyrody oraz o zakazach obowiązujących na ich obszarze, oraz w przypadku 7 „pomników przyrody”, w ich obrzeżach nie było umieszczonych tablic informujących o nazwie formy ochrony przyrody.

W wyniku oględzin stwierdzono również, że w przypadku stanowiska dokumentacyjnego „Węgiel w Malawie”, istniejący stan roślinności pokrywającej obiekt, ujemnie wpływał na jego ekspozycję.

Cztery stanowiska dokumentacyjne, zostały wyszczególnione w załączniku 1 do rozporządzenia nr 47/07 Wojewody Podkarpackiego z dnia 11.10.2007 r. w sprawie stanowisk dokumentacyjnych, w którym Wojewoda Podkarpacki określił cele ochrony, wprowadził zakazy, a także powierzył sprawowanie nadzoru nad tymi obiektami Wojewódzkiemu Konserwatorowi Przyrody.

²³ O których mowa w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 10.12.2004 r. w sprawie wzorów tablic (Dz.U. z roku 2004 Nr 268, poz. 2665),

Opis stanu
faktycznego

W wyjaśnieniu odnoszącym się do sposobu wykonywania nadzoru nad wymienionymi obiektami, pan Wojciech Wdowik - Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie²⁴ (RDOŚ) podał m.in., że RDOŚ nie sprawował i nie sprawuje nadzoru nad stanowiskami dokumentacyjnymi, położonymi na terenie Gminy, ponieważ nie posiada takich kompetencji. Mając na względzie przepisy prawne RDOŚ nie planuje oznakowania stanowisk dokumentacyjnych w granicach województwa podkarpackiego.

(dowód: akta kontroli str. 279-303, 443-445, 534-590)

26-31. W okresie objętym kontrolą, Urząd nie prowadził regularnych wizytacji lokalnych form ochrony przyrody. W okresie tym, prowadzono jedynie okazjonalne oględziny kilkunastu drzew-pomników przyrody, zlokalizowanych w miejscach częstego przebywania ludzi i obszarach zbudowanych, oraz po przejściach gwałtownych zjawisk atmosferycznych. Przeprowadzanie wizytacji nie zostało udokumentowane. W Urzędzie nie sporządzano planów wizytacji tych obiektów chronionych.

W badanym okresie, w Urzędzie nie stwierdzono przypadku naruszenia zakazów wprowadzonych w odniesieniu do lokalnej formy ochrony przyrody. Nie sprawdzano realizacji zadań ochronnych na stanowiskach dokumentacyjnych, gdzie nadzorującym był Wojewódzki Konserwator Przyrody. Urząd nie posiadał wiedzy, czy w zakresie dopuszczalnej ochrony czynnej były planowane i prowadzone jakieś zabiegi, oraz nie składał wniosków do nadzorującego o wykonanie działań ochronnych. W okresie objętym kontrolą, w Urzędzie nie stwierdzono przypadków usunięcia drzew pomnikowych. W czasie poprzedzającym kontrolowany okres, Gmina urządziła 3 ścieżki przyrodniczo-edukacyjne, które są wykorzystywane m.in. do celów promocji w dziedzinie ochrony przyrody. Poza tą formą działalności, Gmina nie podejmowała innych działań w zakresie edukacji, promocji i informacji w dziedzinie ochrony przyrody.

(dowód: akta kontroli str. 271-278, 399- 401, 446-447)

32. W kontroli ustalono, że w badanym okresie, w Urzędzie wydano 2 decyzje administracyjne²⁵, odmawiające uzgodnienia warunków zabudowy. W żadnym wypadku strony nie korzystały z prawa do odwołania od decyzji, do Samorządowego Kolegium Odwoławczego. Nie występowały konflikty z właścicielami gruntów, na których umiejscowione były lokalne formy ochrony przyrody. Po dacie 01.01.2015 r., w Gminnym „Rejestrze skarg i wniosków”, nie został zanotowany wpływ ani jednej skargi.

(dowód: akta kontroli str. 271-278, 397, 446-447, 591-597)

33-34. Do Rady wpłynęły 2 wnioski o ustanowienie pomników przyrody:
- jeden, z dnia 23.09.2015 r., od Fundacji Dziedzictwo Przyrodnicze, z siedzibą w Leszczawie Dolnej 16, o ustanowienie 430 drzew pomnikami przyrody i

---

²⁴ Z chwilą wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U.z roku 2017, poz. 1405 j.t.), utworzono m.in. regionalne dyrekcje ochrony środowiska (rdoś), których dyrektorzy wykonują swoje zadania w zakresie ochrony przyrody przy pomocy regionalnego konserwatora przyrody, będącego zastępcą regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Stosownie do treści art. 163 ust. 1 tej ustawy, z dniem jej wejścia w życie, wojewódzki konserwator przyrody stał się regionalnym konserwatorem przyrody. Tym samym, nadzór powierzony nad tymi stanowiskami dokumentacyjnymi wojewódzkiemu konserwatorowi przyrody, stał się obowiązkiem regionalnego konserwatora przyrody. Zadanie określone w zakresie pełnienia nadzoru nad lokalnymi formami ochrony przyrody, jest zadaniem ustawowym, równorzędym z zadaniami określonymi dla tego organu w innych ustawach.

²⁵ Były to decyzje: znak: G.B.B.6730.18.2016, z dnia 09.06.2016 r. i znak: G.B.B.6730.53.2016, z dnia 09.11.2016 r.

- drugi, z dnia 06.04.2016 r., wspólny wniosek Fundacji WWF Polska, z siedzibą w Warszawie ul. Mahatmy Gandhiego 3 i ww. Fundacji Dziedzictwo Przyrodnicze, o ustanowienie 572 drzew pomnikami przyrody.

Obydwa wnioski, w dniach 17.02.2016 r. i 07.11.2016 r., były przedmiotem obrad Rady. Przewodniczący Rady zaprosił Prezesa Fundacji wnioskującej na termin 17.02.2016 r. W odpowiedzi na zaproszenie, Prezes Fundacji wnioskującej w piśmie z dnia 12.02.2016 r., podał m.in., że w nawiązaniu do zaproszenia doręczanego mu w dniu 10.02.2016 r., z uwagi na wcześniej zaplanowany wyjazd nie będzie mógł wziąć udziału w obradach.

W protokole z obrad sesji Rady, z dnia 17.02.2016 r., zapisano m.in. *"Przewodniczący (...) zapytał Wójta, czy podejmie inicjatywę uchwałodawczą o ustanowienie pomników przyrody. Pan Wójt odpowiedział, że nie podejmuje takiej inicjatywy"*. W protokole z obrad sesji Rady, z dnia 07.11.2016 r., zapisano m.in. *"Przewodniczący zwrócił się z pytaniem do Państwa Radnych, czy ktoś z Państwa będzie chciał zawnioskować taką uchwałę, przypominając, że taki wniosek może złożyć komisja, lub grupa 4-ch Radnych. Wójt wcześniej zadeklarował (...) że takiego wniosku składać nie będzie, tj. na ustanowienie tych 572 drzew pomnikami przyrody. Jeszcze raz Pan Przewodniczący zapytał, czy ktoś z Państwa będzie chciał zawnioskować przyjęcie takiej uchwały. Nie widzę, w takim razie Wysoka Rado, uznaję, że ze względów formalnych wniosku Fundacji WWF Polska oraz Fundacji Dziedzictwo Przyrodnicze Leszczawa Dolna, w ogóle nie podlega procedowaniu. Była to informacja i na tym sprawa tego wniosku zostaje zakończona"*.

W wyjaśnieniu, będącym odpowiedzią na pytania: na podstawie jakiej przesłanki formalnej nie podjęto inicjatywy uchwałodawczej w tych sprawach, oraz, czy wnioskodawcy udzielono odpowiedzi, pan Grzegorz Marcela, podał, że *poza złożonymi wcześniej wyjaśnieniami wraz z załączonymi do nich dokumentami, nie posiada żadnej innej wiedzy co do sposobu załatwienia tych wniosków*.

Ustalono, że w okresie objętym kontrolą, nie występowały konflikty z Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska/Generalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska i regionalną dyrekcją ochrony środowiska/regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, dotyczące lokalnych form ochrony przyrody.

(dowód: akta kontroli str. 271-303, 446-447, 598-601)

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie, stwierdzono następującą nieprawidłowość:

1. Obiekty należące do lokalnych form ochrony przyrody, nie były oznakowane tablicami informującymi o formie ochrony przyrody i o zakazach obowiązujących na ich obszarze.

Przepis art. 115 ustawy z dnia 16.04.2004 r. o *ochronie przyrody* (Dz. U. z roku 2016, poz. 2134 ze zm.), stanowił, że na obrzeżach lub w pobliżu form ochrony przyrody, umieszcza się tablice informujące o nazwie form ochrony przyrody oraz o zakazach obowiązujących na obszarach lub w stosunku do tych form (odnosi się do użytków ekologicznych i stanowisk dokumentacyjnych), oraz na obrzeżach form ochrony przyrody umieszcza się tablice informujące o nazwie form ochrony przyrody (odnosi się do pomników przyrody). Wzory tablic zostały określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 10.12.2004 r. w *sprawie wzorów tablic* (Dz. U. z 2004 r., Nr 268, poz. 2665)

W kontroli ustalono, że na obrzeżach lub w pobliżu wszystkich poddanych oględzinom „użytków ekologicznych” oraz „stanowisk dokumentacyjnych”, nie było umieszczonych tablic informujących o nazwie formy ochrony przyrody oraz

o zakazach obowiązujących na ich obszarze, oraz w przypadku 7 „pomników przyrody”, w ich obrzeżach nie było umieszczonych tablic informujących o nazwie formy ochrony przyrody.

Wyjaśniając przyczynę braku tablic w otoczeniu chronionych obiektów, pan Grzegorz Marcela podał m.in., że trudno określić jednoznacznie przyczynę braku tablic informujących o nazwie formy ochrony oraz zakazach obowiązujących na obszarze objętym formą ochrony przyrody. Brak tablic dotyczy wszystkich tego typu obiektów w Gminie.

(dowód: akta kontroli str. 279-303, 443-445, 524-586)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność Urzędu w badanym zakresie.

3. Legalność i gospodarność wydatkowania środków finansowych przeznaczonych na działania związane z zachowaniem lokalnych form ochrony przyrody

Opis stanu faktycznego

35.- 41. W jednostkowym przypadku realizacji zadania dotyczącego lokalnych form ochrony przyrody, p.n. „Wykonanie prac pielęgnacyjnych i zabezpieczających na pomniku przyrody”, Urząd prawidłowo stosował przepisy ustawy *Prawo zamówień publicznych* (Dz. U. z roku 2017, poz. 1579 j.t.), w szczególności:

- wartość zamówienia ustalił na podstawie kosztorysu, sporządzonego przez rzeczoznawcę NOT-SITO nr 906,
- wyłonił wykonawcę zgodnie z zasadami określonymi w zarządzeniu nr 87/2015 Wójta, z dnia 31.12.2015 r. w sprawie wydania *Regulaminu zakupów dostaw, usług i robót budowlanych*,
- w umowie z wykonawcą zabezpieczył interes Gminy, w przypadku nienależytego lub nieterminowego wykonania przedmiotu umowy.

Ustalono, że: prace zostały wykonane w określonym w umowie zakresie i terminie, a wartość prac określona na fakturze wykonawcy, pokrywała się z ich wartością określoną w umowie.

W wyniku oględzin pomnika przyrody – dębu szypułkowego, stwierdzono niewielki, pojedynczy posusz w koronie drzewa. Ogólny stan zachowania obiektu – dobry. Widoczne były ślady dokonanych zabiegów pielęgnacyjnych i zabezpieczających:

- po cięciach redukcyjnych, poprawiających statykę drzewa,
- po cięciach sanitarnych, związanych z usunięciem martwych konarów, oraz założone mechaniczne wzmocnienia konarów, w postaci elastycznych wiązań opaskowych.

Na obiekcie chronionym była umieszczona tablica informująca o nazwie formy ochrony przyrody.

(dowód: akta kontroli str. 600-625)

Ustalone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Urzędu w badanym zakresie.

Wnioski
pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²⁶, wnosi o podjęcie działań w celu:

1. Przygotowania i uchwalenia Programu Ochrony Środowiska, stosownie do wymogu, zawartego w art. 17 cyt. ustawy *Prawo ochrony środowiska*;
2. Bieżącego sporządzania raportów z wykonania Programu Ochrony Środowiska.
3. Dokonania oceny aktualności *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* i przedstawienia jej wyników Radzie Gminy, zgodnie z przepisami art. 32 cyt. ustawy o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennych*.
4. Uwzględnienia w ww. *Studium* aktualnych danych o lokalnych formach ochrony przyrody.
5. Sporządzenia i uchwalenia „Strategii rozwoju” dla Gminy Bircza.
6. Uwzględnienia w „Strategii rozwoju” aktualnych danych o lokalnych formach ochrony przyrody.
7. Zapewnienie uwzględniania w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony pomników przyrody.
8. Wystąpienia do Rady Gminy z inicjatywą uregulowania stanu prawnego wszystkich lokalnych form ochrony przyrody, znajdujących się na obszarze Gminy Bircza.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo
zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwag
i wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, dnia   października 2017 r.

Wilhelm Dmytrów
Główny specjalista k.p.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Dyrektor
Wiesław Motyka

.....
podpis

.....
podpis

²⁶ Dz. U. z 2017 r., poz. 524